

Justitiedepartementet
Ert dnr: 2024/00057

Yttrande – betänkandet Ett starkare skydd för offentliganställda mot våld, hot och trakasserier (SOU 2024:1)

Örebro kommun har beretts tillfälle att lämna yttrande över betänkandet Ett starkare skydd för offentliganställda mot våld, hot och trakasserier (SOU 2024:1). Nedan följer Örebro kommuns synpunkter.

Örebro kommuns yttrande fokuserar på de förslag som berör offentliganställda i kommunal sektor. De delar i betänkandet som avser annan verksamhet kommenterats inte. Inga synpunkter lämnas heller avseende kapitel 1, 11 och 16–18 som behandlar författningsförslag, straffskalor, kompletteringar av gällande lagtexter samt ikraftträdande och övergångsbestämmelser.

Kapitel 2 beskriver utredningens uppdrag och arbete, vilket inte föranleder några synpunkter. Kapitlen 3–5 innehåller underlag för utredningens överväganden och förslag. Dessa är av stort intresse och kan användas i det fortsatta interna arbetet med arbetsmiljö- och säkerhetsfrågor. Det kan noteras att en del statistik är mindre tillförlitlig på grund av låg svarsfrekvens och/eller att lång tid förflutit efter insamlingen av data och att förutsättningarna kan ha förändrats.

Kapitel 15 behandlar konsekvenser av förslagen och kommenterats inte eftersom utredningens slutsatser är av hypotetisk karaktär.

Specifika synpunkter på utredningens överväganden och förslag

6 Skyddet för tjänstemän och myndighetsutövningen

I avsnitt 6.5 för utredningen ett resonemang kring begreppet myndighetsutövning avseende tolkning och tillämpning i 17 kap. brottsbalken. Utredningen bedömer att begreppet bör utvidgas och ”mjukas upp” för att återspegla nutida förhållanden.

Örebro kommun delar utredningens uppfattning att myndighetsutövning inte enbart ska omfatta direkt myndighetsutövande handlingar såsom delgivning och beslut utan även andra delar, till exempel inhämtande av fakta och

beredning av ärenden.

Örebro kommun står bakom förslaget att brott mot tjänsteman ska gälla vid myndighetsutövning samt handlingar som syftar till att framtvunga, hindra eller hämnas myndighetsutövning. Det innebär att brotten är kopplade till myndighetsutövningen och att straff kan utdömas oavsett om brottet skett under tjänstemannens arbetstid eller fritid.

Däremot anser Örebro kommun att det finns vissa frågetecken gällande målgruppen för förslaget. Det framgår bland annat att betänkandets förslag omfattar tjänstemän och personal som utför myndighetsutövning. För socialtjänstpersonal finns lagstiftning på plats sedan augusti 2023. Enligt Örebro kommuns uppfattning är socialnämnden att betrakta som en myndighet och att samtliga anställda inom organisationen antingen får betraktas som tjänstemän eller myndighetsutövande personal. Däremot är begreppen inte definierade och/eller saknar en entydig definition. Även om Örebro kommun definierar socialtjänstpersonal som tjänstemän så kan andra verksamheter (till exempel domstol) göra en annan bedömning.

Mot bakgrund av detta bör det förtydligas vilken grupp betänkandet tar sikte på och Örebro kommun anser att begreppet även bör utökas till andra yrkesgrupper som jobbar på uppdrag av socialtjänsten. Grupper som arbetar preventivt utan beviljad insats (till exempel fältassistenter) är personal som arbetar på uppdrag av socialtjänsten men som möjligen kan falla utanför definitionerna, men där hot och våld kan vara förekommande inslag för den anställda när denne utför sitt arbete.

7 Våld eller hot mot tjänsteman – ett starkare skydd

Utredningen problematiserar begreppen våld och hot mot tjänsteman i 17 kap. 1 § brottsbalken gällande både definitioner och tillämpningsområden. I avsnitt 7.3 presenteras förslag till förändringar i 17 kap. 1 § för att anpassa lagstiftningen till ett hårdare samhällsklimat.

Örebro kommun delar utredningens bedömning att 17 kap. 1 § som tidigare ska omfatta våld mot tjänsteman vid myndighetsutövning, det vill säga i samband med myndighetsutövande åtgärd såsom ingripande eller delgivning av beslut. Det är även logiskt att hot om våld ingår i denna paragraf i stället för som idag i 17 kap. 2 § Förgripelse mot tjänsteman.

Örebro kommun står bakom förslaget att definitionen av hot ska utvidgas från dagens hot om våld till hot om våld eller annan allvarlig brottslig handling samt att begreppet hot ska inkludera indirekta/subtila hot som är av sådan karaktär att den som utsätts för det har anledning att tro att hotet kan verkställas. Hot kan riktas mot tjänstemannen, mot dennes närstående eller egendom, och syftet ska vara att framtvunga, hindra eller hämnas för den myndighetsutövande

åtgärden.

Örebro kommun föreslår ett tillägg i skrivningen gällande hotbilden. Det anges att "Hot kan riktas mot tjänstemannen, mot dennes närstående eller egendom [...]". Vi föreslår följande skrivning "Hot kan riktas mot tjänstemannen, mot dennes närstående, *kollegor* eller egendom [...]".

8 En modernisering av brottet förgripelse mot tjänsteman – ett starkare skydd mot trakasserier

I avsnitten 8.5 och 8.6 behandlas behovet av reformering och modernisering av 17 kap. 2 § Förgripelse mot tjänsteman. Utredningen anser att brott fortfarande ska definieras som handling med syfte att framtvinga, hindra eller hämnas myndighetsutövning genom otillåten eller otillbörlig påverkan av tjänsteman.

Som framgår ovan under kommentar till kapitel 7 delar Örebro kommun utredningens bedömning att hot mot tjänsteman gällande våld eller brottslig handling av allvarlig karaktär ska flyttas från denna paragraf till 17 kap. 1 §. Örebro kommun instämmer även i uppfattningen att 17 kap. 2 § ska reglera brott gällande hot och trakasserier mot tjänstemän både i aktiv tjänst och efter avslutad anställning samt våld, hot och trakasserier mot närstående till tjänstemän på samma premisser.

Örebro kommun står bakom förslaget att 17 kap. 2 § ska tillämpas i relation till myndighetsutövning enligt definitionen ovan i kapitel 6, det vill säga att tjänstemannens arbete innebär myndighetsutövning och att detta omfattar fler åtgärder än den direkta utövning som ligger till grund för regleringen i 17 kap. 1 §.

Det finns behov av ett förstärkt skydd mot systematiska trakasserier mot tjänstemän och deras närstående som Örebro kommun anser att utredningen fångar upp på ett bra sätt genom förslaget att 17 kap. 2 § ska utgöra en kvalificering av brott i 4 kap. brottsbalken rörande bland annat fridskränkningar och olaga förföljelse.

Örebro kommun är positiv till förslaget om kriminalisering av förstadier av brott av normalgrad som en signal om nolltolerans gällande brott mot myndighetsutövare. Slutligen anser Örebro kommun att förslaget om språklig ändring till "angrepp mot tjänsteman" är en lämplig modernisering som bättre beskriver vilka brott som avses i 17 kap. 2 §.

Örebro kommun anser att en del av texten behöver en tydligare definition. Det står "[...]" att 17 kap. 2 § ska utgöra en kvalificering av brott i 4 kap. brottsbalken rörande bland annat fridskränkningar och olaga förföljelse.". Här efterfrågar Örebro kommun att en tydlig rättslig definition av vad som kan

innebära med angrepp mot tjänsteman/trakasserier – både vad gäller omfattning och innehåll.

9 Ett nytt brott om förolämpning mot tjänsteman

Utredningen belyser behovet av återinförande av ett förolämpningsbrott med direkt koppling till offentliganställdas myndighetsutövning. Tidigare fanns brottsrubriceringen ”missfirmelse av tjänsteman” och idag är förolämpning ett målsägarbrott i 5 kap. 3 § brottsbalken med en särskild reglering i 5 kap. 5 § som tillämpas när det rör sig om brott av allmänintresse. I avsnitten 9.6–9.8 föreslår utredningen ett nytt förolämpningsbrott i 17 kap. brottsbalken med motivering att det finns behov av normerande signaler om vad som kan tolereras i kontakten mellan medborgare och myndighetsutövare.

Örebro kommun delar utredningens uppfattning att det finns behov av en särskild reglering av förolämpningar mot myndighetsutövare. Genom att införa det nya förolämpningsbrottet i 17 kap. brottsbalken tydliggörs det att brottet faller under allmänt åtal.

Utredningens bedömning av vad som ska omfattas av det nya förolämpningsbrottet är rimlig. Det handlar om beskyllningar, tillvitelser och förödmjukande beteenden med syfte att kränka den myndighetsutövande personens självkänsla och/eller värdighet. Det kan röra sig om enstaka grova förolämpningar som starkt påverkar den som utsätts eller upprepade förolämpningar som kränker tjänstemannen.

Örebro kommun anser liksom utredningen att förolämpningar av mindre grov karaktär eller enstaka förolämpningar i affekt är sådant som en myndighetsutövare bör vara förberedd på och därför inte ska ingå i förolämpningsbrottet i 17 kap.

10 En saklig och språklig översyn av våldsamt motstånd

I detta kapitel för utredningen ett resonemang om begreppet våldsamt motstånd och motiverar varför det inte finns anledning till några lagändringar.

Örebro kommun står bakom utredningens bedömning mot bakgrund av definitionen utvecklande av kraft för att sätta sig till motvärn, vilket innebär att till exempel gripa tag i något eller spjärna emot för att undvika en åtgärd. Det förekommer våldsamt motstånd i kommunens verksamheter som dock inte ska sammanblandas med våld som regleras i 17 kap. 1 och 5 §§ brottsbalken.

12 En översyn av straffskalan för sabotage mot blåljusverksamhet

Utredningen går igenom bakgrunden till den relativt nya lagstiftningen och bedömer att straffskalorna för både brott av normalgrad och grovt brott är väl avvägda och motiverade. Örebro kommun kommenterar denna del av betänkandet med reservation för att reflektionerna bygger på empirisk

erfarenhet och inte utifrån ett juridiskt perspektiv.

Örebro kommun som arbetsgivare har i högre grad än andra kommit i kontakt med personer som dömts för brottet grovt sabotage mot blåljusverksamhet. Anledningen är att Örebro kommun som länets största arbetsgivare har haft flera medarbetare som deltog i upploppet i Sveaparken påskhelgen 2022. Vår erfarenhet är att den mycket transparenta straffskalan för grovt brott kan vara problematisk, vilket visats sig i och med den omprövning av några domar på initiativ av RÅ som utgör nuvarande rättspraxis. I ett fall kunde vi inte vidta arbetsrättslig åtgärd förrän nästan ett år efter Tingsrättens dom eftersom denna överklagades och omprövades av hovrätten med straffreducering som följd.

Utifrån utredningens exempel på domar gällande brott av normalgrad är Örebro kommun osäker på om straffet har önskad preventiv effekt. Samtidigt är straffet för grovt brott fängelse i minst två år och högst 18 år eller livstid. Även om syftet är att kunna utdöma proportionerliga straff för en rad brott av olika karaktär är det en mycket flexibel straffskala som skulle kunna leda till liknande situationer som den som uppstod vid omprövningen av domarna för de så kallade påskupploppen. Här har Örebro kommun inga förslag utan vill enbart framföra våra erfarenheter och farhågor.

13 Minskad exponering av namn i beslut och andra handlingar som dokumenterar åtgärder

Utredningen diskuterar i detta kapitel den offentliga förvaltningens krav på dokumentation och medborgarnas rätt till insyn för att garantera rättssäkerhet och likabehandling inför lagen. Dokumentations- och insynskraven ska ses i relation till den ökande förekomsten av våld, hot och trakasserier mot myndighetsutövare.

Örebro kommun står bakom utredningens förslag i avsnitt 13.9.3 om att underrättelse om beslut och andra åtgärder kan delges utan uppgivande av namn på beslutsfattare i de fall det bedöms föreligga risk för våld eller hot mot myndighetsutövaren.

14 Skydd för uppgifter om offentliganställda

I avsnitten 14.6-14.10 redovisas de olika skyddsåtgärder i form av sekretess avseende offentliganställdas personliga förhållanden som tillämpas idag. Örebro kommun står bakom utredningens bedömning att nuvarande sekretess inom personaladministrativ verksamhet är tillräcklig liksom de olika former av skydd av personuppgifter som finns i folkbokföringen. Därutöver finns möjlighet att i vissa fall åberopa bestämmelserna i OSL om skyddande av personuppgifter av allmänintresse, exempelvis för rikets säkerhet.

Örebro kommun är positiv till utredningens förslag i avsnitt 14.15 om en ny bestämmelse i 39 kap. 3 § OSL som ger regeringen rätt att föreskriva utökad

sekretess gällande personuppgifter för vissa särskilt utsatta yrkesgrupper av myndighetsutövare och personer verksamma inom samhällsnyttiga funktioner. Vår tolkning av förslaget till ny bestämmelse är att detta kommer att gälla vissa statliga myndigheter som regeringen pekar ut och inte den kommunala myndighetsutövningen. Örebro kommun anser att bestämmelsen även borde kunna inkludera kommunal myndighetsutövning.

Örebro kommun förslår att den som efterfrågar myndighetsanställdas uppgifter via Skatteverket ska få flera följdfrågor. Vi anser även att det kan vara nödvändigt med full anonymitet av myndighetspersoners personliga uppgifter där det finns indikationer på våldsamma och hotfulla personer. Detta bör kunna tillämpas utan att nödvändigtvis behöva åberopa lagstiftningen i folkbokföringslagen, eftersom detta ofta kan medföra negativa konsekvenser för den enskilda medarbetarens privatliv.

Slutligen instämmer Örebro kommun i utredningens uppfattning att det är angeläget att se över hur spridningen av personuppgifter kan begränsas genom ytterligare reglering av tillstånd för de leverantörer som tillhandahåller olika söktjänster.

John Johansson (S)
Kommunstyrelsens ordförande
Örebro kommun

Kommunstyrelsen

Sammanträdesdatum: 2024-04-09
Justeringsdatum: 2024-04-09
Anslagsdatum: 2024-04-11

§ 78 Svar på remiss - SOU 2024:1 Ett starkare skydd för offentliganställda mot våld, hot och trakasserier (SOU 2024:1)

Ärendenummer: Ks 125/2024
Handläggare: Anna Pettersson

Ärendebeskrivning

Justitiedepartementet har inbjudit Örebro kommun att lämna yttrande över betänkandet Ett starkare skydd för offentliganställda mot våld, hot och trakasserier (SOU 2024:1).

Utredningen har haft i uppdrag att överväga olika författningsändringar för att minska offentliganställdas utsatthet för våld, hot och trakasserier. Syftet med uppdraget är att förbättra situationen för de anställda samt att värna den offentliga verksamheten.

Utredningen föreslår ett flertal straffrättsliga förändringar, bland annat skärpta maxstraff för våld eller hot mot tjänsteman och att förolämpning mot tjänsteman införs som ett nytt brott.

Förslagen föreslås träda i kraft den 1 juli 2025.

Sista svarsdag är den 12 april 2024.

Beslutsunderlag

Remiss: betänkandet Ett starkare skydd för offentliganställda mot våld, hot och trakasserier (SOU 2024:1)
Tjänsteskrivelse, daterad 2024-02-29
Yttrande, daterat 2024-02-29

Förslag till beslut

Kommunledningsförvaltningens förslag till Kommunstyrelsen:

1. Förslag till yttrande antas och överlämnas till Landsbyggs- och infrastrukturdepartementet.
2. Paragrafen justeras omedelbart.

Kommunstyrelsens behandling

Ordföranden noterar ett skrivfel i Kommunledningsförvaltningens förslag till beslut. Besluts punkt 1 ska ändras till: "Förslag till yttrande antas och överlämnas till Justitiedepartementet." Kommunstyrelsen godkänner ändringen.

Proposition

Ordförande John Johansson (S) finner att det finns ett förslag till beslut, det vill säga Kommunledningsförvaltningens reviderade förslag och att Kommunstyrelsen beslutar enligt detta.

Beslut

Kommunstyrelsen beslutar:

1. Förslag till yttrande antas och överlämnas till Justitiedepartementet.
2. Paragrafen justeras omedelbart.